

serres d'Alcalatén, te. Lluçena (xxix, 109.7). Cf. extremeny *Espeja*, en el p. jud. de Ciudad Rodrigo.

D'altra banda també ha quedat en noms de forma singular. (5) A l'esq. de l'Ebre, prop de Bítom, en el camí de Cardó, desemboca un barranc, provinent de *Les Coves d'Espill* (Iglésies-Sant., *Guies* II, 367): bon lloc de guaita, Ebre avall, arredossats en aqueixes coves, tindrien en aquest indret, que fou llarg temps el front avançat contra els moros tortosins i valencians.

Diferent (6): «castellum in monte *Spello* in alauda Sancti Stephani --- Baniolas» a. 968 (*Cat. Car.* II, 388. 28); seria segons l'índex de Rubió la muntanya de Sant Patllari, que cau entre l'Estany i Pujarnol; deu ser el mateix *Mont Spelio* del monestir de Banyoles, que figura en un doc. del S. x (colle. Moreau), i on figura també *Els Balbs* (veg. aquest art. i una fortalesa «*Suole*», amb la o i la e a penes legibles): si fos *Sovoli* = *Sous*, potser es tracta d'un lloc de la Garrotxa; però en tot cas era muntanya, i fortificada (cf. (9)).

(7) Lloc distint, prop de la costa: *Pogium Spilio in pago Rosolionensi* en un altre doc. de 981, p. p. *Cat. Car.* (II, 314.15), que l'índex de Rubió identifica amb un turó pròxim al coll de l'*Espill*, al límit entre els comtats de Ross. i d'Empúries; en *Li. Fe. Ma* (II, 225.61), el doc. de 981, posa el *pugio Spill* entre *Lupicaga* [crec *Cantallops*] i Cotlliure [Banyuls]. Però als mateixos rodals, una *coll d'Espills*, en plural, en docs. de 1085, 1121, 1154 (*Li. Fe. Ma.* II, 212-221), en pactes entre els comtes d'Empúries i Rosselló.

En fi, fora ja del nostre domini, amb el tractament *ie* occità, de la *ē*: *Espielh*, mun. de 70 hab. en els H. Pyr., prop de Lanomezan. Sembla ser el castell de qui Cerverí de Girona escarneix l'amo, llegant «al senyor d'*Espeyl* un vestit que no's cord», tan estret, única cosa que aquest magne baró havia donat al trobador nostre (*Testament* v, 37): citat entremig del comte de Foix i el d'Armanyac. I a Extremadura, en fonètica àrab, *Espiel*, 300 hab., partit de Fuenteovejuna a la prov. de Còrdova; i pobles castellans: *Espejo*, en els partits de Sòria, Torrox i Castro del Río (Córd.).

(8) ESPIELLS: nom d'un poblet de l'Alt Penedès, d'origen diferent però connex amb el dels precedents, agre. al mun. i parròquia de St. Sadurní d'Anoia.

PRON. MOD.: *əspiéls* a St. Sadurní, 1920 Casac.

Es uns 4 k. E. de St. Sadurní, en direcció a Gelida, però a l'esq. de l'Anoia, dalt d'un turó, a 205 alt., força més alt que els pobles circumdants (162 a St. Sadurní i Monistrol vora el llit del riu, quasi als seus peus, 170 alt.).

MENCIONS ANT. 986: *Spicellos* (*Cart. St. Cugat* I, 147; i *Cat. Car.* II, 129.23); 1021: «alode *Spicellos* --- Mascheffa ---» (*Cat. Car. S. C.* II, 31); 1063: «alode de *Espidels* --- Macepha ---» (*Cart. S. C.* II, 298); 1125: villam de *Spicellos* (ib., III, 79); 1158: *Espicellis* (ib., III, 188); 1166: *Espidellos* (ib., III, 225); 1188: «parr. Sti. Benedicti de *Espidels* --- Cabanals ---» i 1189: «parr. S. Ben. de *Aspidels*» (*Cart. S. C.* III, p. 317, §§ 1179 i 1180); 1194: «villa de *Aspice-*

llis» (ter.: *Cart. S. C.* III, 333).

D'aquest lloc devien pendre nom els barons P. des *Spies*, a. 1276 (Cubells, Docs. de Jaume I, *RHisp.* xxxvii, 187). I un Arnau d'*Espiels* o Arnalt d'*Expiels*, que havent pres part a la conquesta de Múrcia, hi rebé terres, que li són reconegudes en el *Rept.* de Múrcia, cap a 1272 (ed. Torres, pp. 240.5 i 123).

És menys probable que vinguessin d'un HOMÒNIM (9) que hi hagué en el Baix Empordà, en el te. de St. Feliu de Buada (Palau-Sator). A. 970: donació a l'església de Girona d'una vinya a *Espezellos* (*BABL* III, 171): localització segura, per més que també se li doni en un doc. anterior una propietat a Marata (en el Vallès oriental), perquè la comproven els docs. de 1036: «villa anomenada *Espidels* a la parr. de St. Feliu de Buada» (ib., p. 325), i 1040: també allí (*BABL* III, 326).¹

ETIM. A desgrat de la paronímia amb *Espills* (1) (i de les formes que aquest revesteix en els llocs i docs. aragonesos i occitans, amb la diftongació en *je*, normal en llur fonètica, el nom català *Espiells* de cap manera no s'hi podria confondre perquè tal forma de diftongació és i ha estat sempre estranya al català; també està contradita la identificació amb *Espill* o *Espills* per les mencions medievals, que presenten una consonant -c-, -z- o -ð-, totes les medievals, fins al S. XIII: com és sabut -ð- és la fase intermèdia de l'evolució de -c- intervocàlica, abans de la caiguda total, pròpia del català. La grafia *Spic-* (*Spid-*), tan predominant, amb *i*, ens podria induir a pensar en un derivat de *SPICA* 'espiga', però és impossible o ben increïble tal idea, a causa del gènere masculí, i també perquè no hi ha tal diminutiu en -CELLA o -CELLU en català.

D'altra banda la forma *Espezellos* amb -pez- de la dada més antiga de totes, a l'homònim, ens dóna la clau del problema: és certament l'originària, car en *speells* la *e* pretònica en hiatus havia de passar a *i*, tal com *CREARE* > *criar*, *neell* > *niell* (NĪGELLU), *seent* > *sient*, *nient*/fr. *néant*, *fedel* > *fiel* etc. Altrament en les mencions en baix llatí dels Ss. XI-XII *Spic-* pot ser mera grafia llatinitzant de *Spe-* tal com s'hi troba *tistare* per *testari* etc.

La situació d'*Espiells* (8) en un magnífic punt de guaita (vigilant les incursions de moros o altres enemics) provinents del SO.: era frontera encara, en els Ss. IX-X, enfront dels àrabs (que donaren nom als veïns *Masquefa*, *Gelida*, *Mediona*, *La Cava* de St. Quintí etc.), mostra també que hi hem de veure un allòtrop dels *SPECULUM* estudiats supra, a saber *SPECELLOS, dim. format en llatí antic, segons el model de *AUCELLUM*/*AVICULA*, *BOTELLUM*/*BOTULUM*, *LOCCELLUM*/*LOCULUM* etc. També l'*Espiells* empordanès es troba sens dubte en aqueixa situació, en la restellera de serrats que se succeeixen des de Pals, per Palau-Sator a Peratallada.

El tipus *SPECELLUM es repeteix inequívocament en NLL dels diversos dominis veïns dels catalans. a) *Spezel* a 3 llocs diferents dins l'Alt Llgd. A l'Aude: a) mun. *Espezel*, c° de Belcaire [*Spezellum* 1356, amb gentilici *Espezelhat*, *TdF* etc.]; b) fief lluny a la part